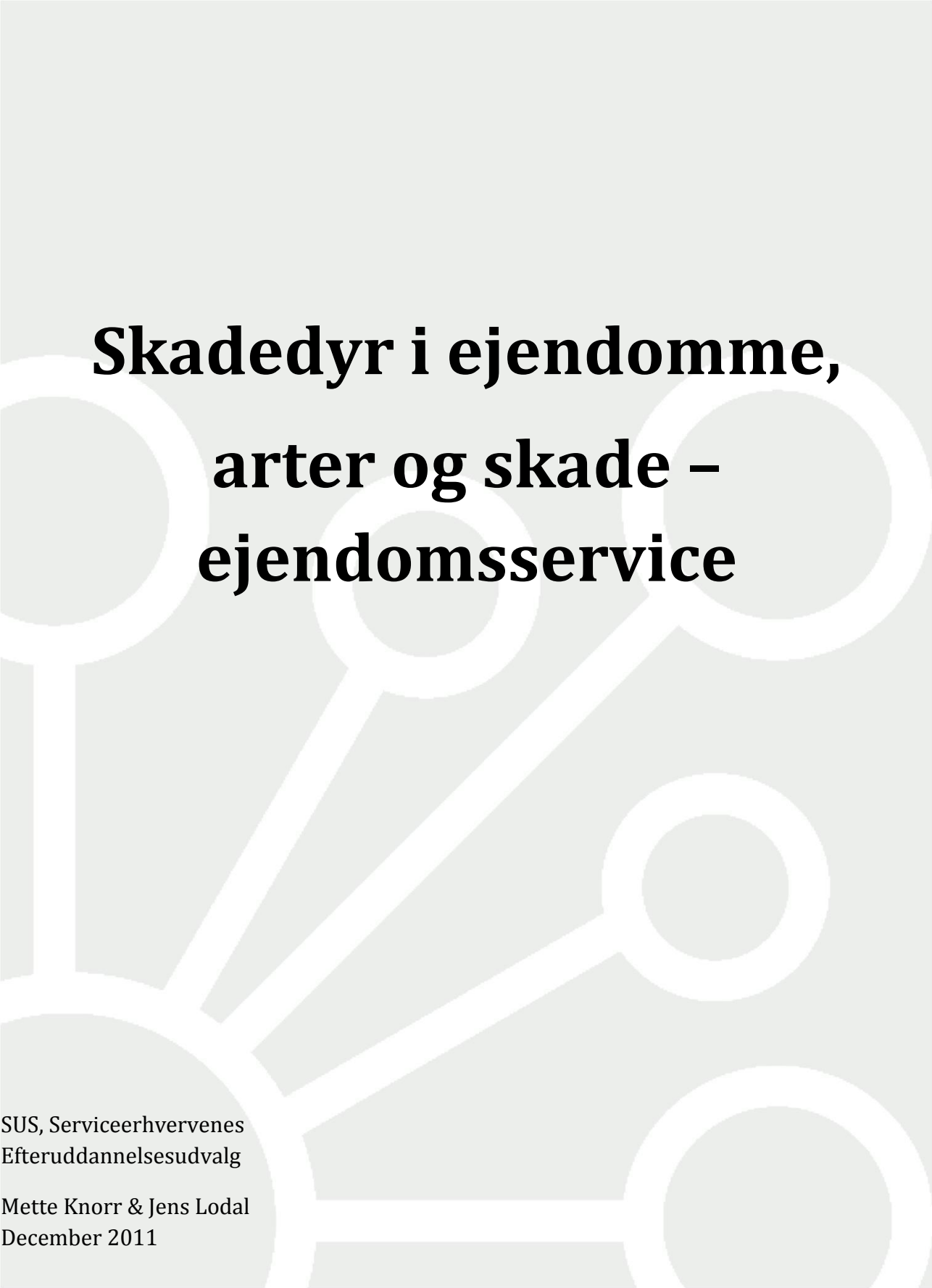

Skadedyr i ejendomme, arter og skade – ejendomsservice

SUS, Serviceerhvervenes
Efteruddannelsesudvalg

Mette Knorr & Jens Lodal
December 2011

© Børne- og Undervisningsministeriet. (december 2011). Materialet er udviklet af Serviceerhvervenes Efteruddannelsesudvalg i samarbejde med Biolog, cand. scient. Mette Knorr og Biolog, cand. scient. Jens Lodal. Materialet kan frit kopieres med angivelse af kilde.

SUS
Serviceerhvervenes
Efteruddannelsesudvalg
Lersø parkallé 21
2100 København Ø.
Tlf. 32 54 50 55
sus@sus-udd.dk
www.susudd.dk

Indhold

Indhold	3
Indledning	4
Et skadedyr – hvad er det?.....	5
Artsbeskrivelser	6
Insekter og andre smådyr.....	6
Insekter og smådyr i ejendommen – de enkelte arter.....	10
1. Smådyr, som ødelægger uld, skind, tæpper og andre tekstiler.....	11
2. Smådyr, som suger blod	12
3. Smådyr, som laver et bo i ejendommen (hvepse, bier og myrer)	13
4. Smådyr i madvarer – mest et problem hos den enkelte beboer/lejer	14
5. Smådyr i madvarer – et problem i ejendommen	15
6. Smådyr, som æder træværk.....	16
7. Smådyr, som trives ved fugtige forhold (kælder, ydervæg og afløb).....	17
8. Tilfældige gæster, vintergæster og andet småkravl	17
Pattedyr.....	18
Rotter og mus – gnavere	18
Brun rotte.....	18
Husrotte	19
Husmus.....	19
Halsbåndmus.....	20
Andre mus.....	20
Værd at vide om rotter og mus – hvad kan de?.....	20
Hvorfor er rotter og mus skadedyr?.....	21
Hvordan konstaterer man forekomst af mus eller rotter?	22
Spor af rotter og mus	22
Andre pattedyr.....	24
Husmår.....	24
Flagermus.....	25
Muldvarp og mosegris.....	26
Fugle	26
Duer.....	27
Byduer	27
Naturligt forekommende duer	27
Gener og skader fra byduer.....	27
Danske og latinske navne – Bilag.....	28

Indledning

Ejendomsservicemedarbejderen møder fra tid til anden problemer med skadedyr eller dyr, der umiddelbart opfattes som skadedyr. Problemerne spænder vidt: hvad er det for et dyr? – hvad skal eventuelt gøres? – og hvem skal i så fald tage affære?

Uddannelsen "Skadedyr ejendomme, arter og skade – ejendomsservice" har til formål, at give dig et grundigt kendskab til dyrene – så du har viden om deres udseende og biologi. Når du kender dyrene eller har en idé om, hvad det kan være, er du allerede godt på vej med at vurdere, hvordan du tager fat om et konkret problem.

Kompendiet giver dig et overblik over dyrene og hjælper dig til at kunne spore dig ind på, hvilket eller hvilke skadedyr der er tale om i en given situation. Du kan også bruge det til at få overblik over, hvor det er vigtigt at være opmærksom på forhånd, så problemer kan blive forebygget eller begrænset.

I undervisningen kan man evt. bruge klassesæt af et eller flere af følgende opslagsværker, som har mere udførlige beskrivelser om de enkelte dyr og billeder af flere arter end de, der er medtaget i dette kompendium. Opslagsværkerne kan også anbefales til brug efter uddannelsen.

1) Henri Mourier: "Vilde dyr i hus og hjem". Gads Forlag 1999. 223 sider.

2) Alternativt kan man have klassesæt med de relevante dyr printet fra Skadedyrlaboratoriets hjemmeside www.dpil.dk

3) Tredje alternativ kan være: Lars-Henrik Olsen: "Små dyr i hus og have", Gyldendal 2005. 279 sider.

Teksten er meget kortfattet, og der er næsten ingen informationer om forebyggelse og bekæmpelse. Men det er et udmærket opslagsværk til at artsbestemme smådyr i hus og have.

Andre steder med gode og relevante informationer:

Rotter, mus og fødevarevirksomheder. 2011. Naturstyrelsen, Miljøministeriet. 48 sider. ISBN 978-87-7279-094-7, ISSN 0108-6375.

Som titlen antyder, er fokus rettet mod fødevarevirksomheder, men der er generelle afsnit, som kan have interesse i alle sammenhænge, hvor rotter og mus optræder som skadedyr. Hovedvægten ligger på rotter.

Jensen, T. F. & Weile, P. 2005. Rotter. Lovgivning, forebyggelse og bekæmpelse. Vejledning fra Miljøstyrelsen, Nr. 1. 88 sider. ISBN 87-7614-634-0, ISSN 0108-6375.

Gennemgår grundejeres og bekæmpelsesfirmaers forpligtelser og beskriver klart, hvem der skal og må gøre hvad i forbindelse med rotter.

Et skadedyr – hvad er det?

Et skadedyr er et dyr som er uønsket, fordi det på en eller anden måde kommer i konflikt med os mennesker. Det kan ødelægge og forurene madvarer, ødelægge bygningsdele og andre materialer, stikke, suge blod, overføre sygdomme eller genere på andre måder.

Alle dyr skal have nogle krav opfyldt for at kunne trives. Egnet føde og vand er basale behov. Dertil kommer særlige krav til levested, som kan variere med dyrets alder og udvikling. Insektlarver har ofte andre krav end voksne insekter. Nogle dyr skal have mulighed for at lave en rede. Nogle dyr skal have megen varme, mens andre trives bedst i kolde omgivelser. Opformeringstid og generationslængder er også meget varierende.

De forhold og det miljø, der er i boliger, passer godt til en del dyr. Kan dyrene komme ind i en bygning, har de mulighed for at etablere sig. Nogle af disse dyr optræder som det, vi kalder skadedyr.

Nogle skadedyr er alvorlige og kræver effektiv handling. Det gælder f.eks. kakerlakker. De kan spredes rundt i hele ejendommen og skal bekæmpes på den rigtige måde for at man slipper af med dem. Andre dyr er tilfældige uskadelige gæster. Det gælder f.eks. stor løbebille, som nogen gange bliver forvekslet med en kakerlak.

Rotter opfattes almindeligvis som skadedyr, der skal bekæmpes. Mus, der kommer ind i boliger, opfattes ikke altid som egentlige skadedyr, men som nogle mere fredelige og hyggelige væsener. Ikke desto mindre er urin og ekskrementer fra mus lige så ubehagelige og skadelige som det, der stammer fra rotter.

Det første og det vigtigste spørgsmål, som man må besvare hver eneste gang, der kan være et problem med skadedyr i ejendommen er:

Hvad er det for et dyr?

Det er altid VIGTIGT, at få **identificeret skadedyret** rigtigt, så man ikke bruger ressourcer på at forsøge at bekæmpe et andet dyr end det, der virkelig er på færde. Det kan spare en del ulempler for de involverede parter – også for ejendomsinspektøren/ejendomsfunktionæren!

Nogle gange kan det være vigtigt med en helt præcis artsbestemmelse. Andre gange rækker det med en nogenlunde idé om, hvad du står over for. Beskrivelserne i dette kompendium giver dig en fornemmelse af, hvornår det ene er tilfældet og hvornår det andet.

Det er ikke altid, man kan finde noget dyr, men kun skader og spor efter dyret. Jo mere du ved om, hvilke muligheder der kan være og hvilke, du kan se bort fra, jo nærmere kan du komme de rigtige svar – og desto større bliver dine muligheder for at finde gode løsninger på de problemer, der kan være med et skadedyr i ejendommen.

Forekomst af et skadedyr kan i nogle tilfælde afsløre uheldige forhold eller alvorlige skader i bygningen, som er årsag til dyrets optræden og som efterfølgende bør udbedres.

Artsbeskrivelser

Med et vist kendskab til dyrene har man som medarbejder et godt fundament for at iværksætte nødvendige foranstaltninger. Man kan også give god og fornuftig oplysning til beboere. Man kan på bedste vis samarbejde med professionelle skadedyrsbekæmpere foruden håndværkere, som skal udbedre skader på bygninger og installationer. Ønsker man at søge yderligere oplysninger om de forskellige dyr, kan det være en hjælp at have dyrenes latinske navne, ikke mindst hvis man søger på nettet. Derfor er der bagerst i dette kompendium indsat et bilag med en oversigt over de latinske navne, der knytter sig til de dyr, der omtales her i kompendiet.

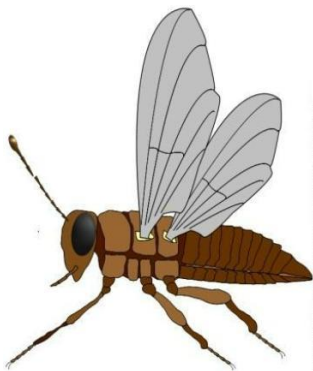
Insekter og andre smådyr

Der findes tusindvis af forskellige arter af insekter og andre smådyr i Danmark og endnu flere på verdensplan. Af dem optræder i størrelsesordenen ca. 100 som skadedyr i boliger. Flere af disse arter lever ikke naturligt i det danske klima, men stammer fra troperne. De kan kun leve inden døre hos os.

De fleste smådyr i ejendommen hører til insekterne. De andre typer smådyr, som man kan komme ud for, er forskellige midter, edderkopper og mejere, bænkebidere, tusindben og måske en orm eller snegl.

Insekterne kan leve på et utal af forskellige måder. Blandt andet derfor, kan de se vidt forskellige ud.

Et generelt insekt kan se sådan ud:

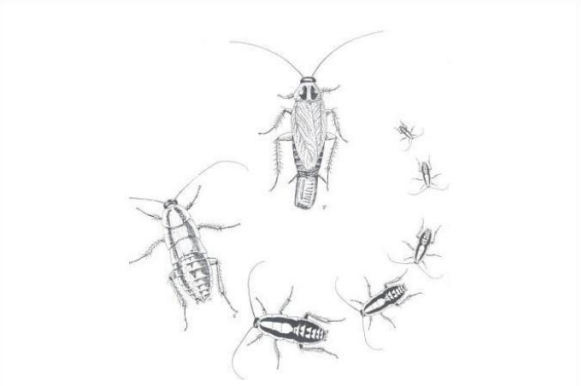

Kroppen er delt i tre afsnit:

1. **HOVED** med øjne, antenner og munddele
2. **BRYST**, som består af 3 led. På hvert led sidder et par ben, så der er 6 ben i alt. Der er 2 par vinger. De sidder på de to bageste brystled
3. **BAGKROP**, som er leddelt og har parringsorganer på bageste led. Her kan også være en læggebrod til æglægning.

Insekterne udvikler sig fra æg til voksne dyr på to vidt forskellige måder. De har enten ufuldstændig eller fuldstændig forvandling, som det er vist på figurerne her neden for. Dette er vigtigt at have i tankerne, fordi man kan bruge det til at finde ud af, hvor dyrene formerer sig og kan komme fra, når man skal løse et skadedyrproblem.

Insekter med ufuldstændig forvandling	Insekter med fuldstændig forvandling
	
Tegning: KM.Vagn Jensen Ungerne udvikler sig gennem en række nymfestadier. Nymferne ligner små udgaver af de voksne. Nymfer og voksne lever de samme steder og kan spise den samme slags mad	Tegning: KM.Vagn Jensen Ungerne udvikler sig gennem en række larvestadier. Forvandlingen fra larve til det voksne insekt sker i et ubevægeligt puppestadium. Larverne ser helt anderledes ud end det voksne insekt. Larverne lever tit helt andre steder og af en helt anden slags mad.
<i>Ufuldstændig forvandling:</i> kakerlakker, væggelus, støvlus m.fl.	<i>Fuldstændig forvandling:</i> biller, lopper, møl, myg, fluer, myrer, bier, hvepse m.fl.

Insekterne og mange af de andre smådyr hører til leddyrene. Deres krop og deres lemmer (ben, antenner, munddele mm) er sat sammen af en række mere eller mindre ens led. Leddyr har skelettet udvendigt på kroppen, hvor det sidder som en slags elegant, bevægelig rustning sat sammen af plader.

Det udvendige skelet har mange vigtige funktioner. Det giver beskyttelse mod dyrets omverden, ikke mindst mod udtørring. Og på indersiden holder musklerne fast, så dyret kan bevæge sig og bevæge munddele, ben, antenner, vinger og andre kropsdele. På grund af det udvendige skelet kan leddyrene ikke vokse gradvist, men må skifte hud et antal gange.

Der er mange vigtige egenskaber ved leddyrenes biologi, som også har stor betydning for, hvordan de kan opføre sig som skadedyr, og for hvordan vi kan forebygge og bekæmpe dem – blandt andre

1. De kan ikke regulere deres kropstemperatur, men må følge omgivelsernes temperatur
2. Mange kan undvære føde i meget lange perioder
3. Deres udvikling og formering styres af hormoner
4. De kan kommunikere med hinanden ved brug af kemiske signalstoffer (feromoner)
5. De reagerer med deres sanser på omgivelserne – også på bekæmpelsesmidler

Den lille størrelse af smådyr kan i sig selv gøre det svært at se, hvad det er for en slags dyr. Der er dog nogle kendetegn, som man kan bruge og som man kan se med det blotte øje eller med en lille lup.

De forskellige typer smådyr i ejendommen – tæl benene!

Hvis dyret har:	– så er det:	Det kan desuden kendes på	Det hører til dyregruppen
Mange ben (mindst 10)	Tusindben	Langt ormeformet dyr med hård skal Benene sidder på undersiden	LEDDYR
	Skolopender	Langt dyr med flad krop. Benene stritter ud til siderne	
	Bænkebidder	Ovalt gråligt dyr med hvælvet krop	
8 ben	Edderkop	Har altid 2-delt krop	
	Mejer	Krop udelt. Meget lange ben	
	Mide	De fleste er bitte små. Har udelt krop	
6 ben	Insekt	Alle smådyr med vinger er insekter Nogle insekter er vingeløse Alle nymfer og mange larver har ben	
0 ben	Nogle insektlarver	Dyrets to ender er altid forskellige	ORME
	Orm	Er ens eller næsten ens i begge ender (spidse). Kan sno sig. Har ingen antenner eller tentakler	
	Snegl	Hoved med tentakler. Har åndehul	BLØDDYR

Langt de fleste smådyr i ejendommen er insekter, og insekter kan se vidt forskellige ud. Så når man skal finde ud af, hvad det er for et insekt, er det en fordel, hvis man kan se hvilken type af insekter, det hører til. Det kan til tider være meget svært, ikke mindst larverne.

De mange forskellige slags insekter er inddelt efter de fælles træk, som er mest karakteristiske. Vinger og munddele har stor betydning. Det kan være drilagtigt, for nogle arter har specialiseret sig så meget, at de har mistet karakteristiske træk. Her i tabellen er nogle af de vigtige typer, man kan møde.

Forskellige vigtige typer af insekter

	Eksempel på art	Vigtige kendetegn for gruppen
	<i>sølvkræ</i>	Hører til " børstehaler ". Disse dyr har ingen vinger. De har tre lange haletråde/børster og trådformede antenner.
Ufuldstændig forvandling (underne er nymfer og ligner de voksne)	<i>tyisk kakerlak</i>	Hører til " kakerlakker ". De er bille-lignede flade dyr med meget lange antenner og lange, tornede ben. De har 2 par vinger. De forreste vinger er tynde, lidt gennemsigtige dækvinger. På bagkroppen har de to korte udstående halevedhæng. Hunner bærer på en ægkapsel.
	<i>væggelus</i>	Hører til " tæger ". Dyrene har en stiv kanyle-agtig sugesnabel, som de holder gemt ind under kroppen.
	<i>støvlus</i>	Hører til " bark- og boglus ". De er små, blødhudede insekter med et bredt hoved og lange tynde antenner. Mange uden eller med reducerede vinger. Nogen hopper af sted.
	<i>hovedlus</i>	Hører til " lus ". De er vingeløse, flade parasitter på fugle og pattedyr. Har kraftige gribeklør. Nogle suger blod.
Fuldstændig forvandling (ungerne er larver og pupper og ligner ikke de voksne)	<i>katteloppe</i>	Hører til " lopper ". Vingeløse blodsugende dyr, som er sammentrykte fra siden. De har kraftige springben. Er brune eller sorte. De har ormeagtige larver.
	<i>klædemøl tofarvet frømmøl</i>	Hører til " sommerfugle ". De har 4 store vinger, der er tæt besat med farvede skæl, som let kan gnides af. Larverne har 3 par ben og 5 par gangvorter.
	<i>flæskeklanner tæppebille</i>	Hører til " biller ". Forvingerne er hårde pansrede dækvinger. De beskytter flyvevingerne, som ligger sammenfoldede inde under. Munddelene er altid bidende. De fleste billelarver har 3 par ben.
	<i>spyflue stikmyg</i>	Hører til " tovingede ". De har kun ét par vinger. Vingerne er hindeagtige
	<i>gedehams murbi sort havemyre</i>	Hører til " årevingedede ". De har to par hindeagtige vinger. Hovedet er kraftigt pansret og meget bevægeligt. Det er forbundet til brystet med en tynd hals.

Insekter og smådyr i ejendommen – de enkelte arter

På de følgende sider er udvalgte arter af insekter og smådyr i ejendommen vist og beskrevet kort (udseende, levevis, skader og spor). Dyrene er her delt ind i grupper efter deres levesteder eller efter den måde, de især optræder som skadedyr i ejendommen.

Oversigten bruger disse ikoner om dyrene: hører til i det danske klima, stammer fra et varmere klima

Mere detaljerede beskrivelser af dyrene (deres udseende, biologi, forebyggelse, bekæmpelse) kan man finde på Skadedyrlaboratoriets hjemmeside www.dpil.dk

Skadedyr i ejendomme, arter og skade - ejendomsservice

1. Smådyr, som ødelægger uld, skind, tæpper og andre tekstiler

Uld, pels, silke og fjer er lavet af hornstof/keratin, som er en slags næsten ufordøjeligt protein. Der er nogle få biller og møl, hvis larver kan leve af denne ret specielle kost. I naturen lever de af de sidste rester af døde dyr, som de andre ådselædere ikke kan bruge. De lever også i rederne hos fugle, mus og andre dyr, hvor der er dun eller hår plus et nødvendigt tilskud af vitamin og fedtstof fra føderester og andet.

Især ting, som ligger gemt væk, bliver angrebet. Larverne kan ikke klare sig på helt rent hornstof. Så nyvaskede eller rensede ting er i mindre fare for at blive angrebet, end tekstil med lidt pletter af mad, sved mm. Larverne kan finde på at gnave lidt i materialer, som de ikke lever af (bomuld mm.).

Klædemøl

VK Et gyldent møl på 5-8 mm. Vingerne har frynser på bagkanten. Larven er 1-12 mm. Den bor inde i et larverør, som er spundet fast på underlaget. Den kommer frem fra røret og æder af underlaget. Udvikling æg til voksen: 1½ mdr. til 4 år. Udvikler sig ikke under 12 °C. Det angrebne bliver fyldt med små runde ekskrementer og tråde af spind. Hår på pelsværk går af i totter, uldtråde gnaves over. Larverne gnaver store og uregelmæssige huller. Både larver og voksne er lyssky dyr og foretrækker mørke.

Pelsmøl

Ligner klædemøl. Til forskel fra dette, har pelsmøl en mørk plet på forvingen, og larven bevæger sig omkring med sit rør, som ikke er spundet fast. Larverne lever især i fuglereder. De kræver højere luftfugtighed end klædemøl. Gnaveskaderne ligner klædemøllens. Men de efterlader mindre mængder spind og færre ekskrementer og pupperne sidder i sprækker i omgivelserne og ikke på det angrebne.

Tæppebille

Flere arter, som ligner hinanden. De ligner bittesmå, matte mariehøns på 2-3 mm, med lyse tegninger. Larverne er op til 4-5 mm, ret brede og lodne, med korte duske af spydhår bagtil. De er meget almindelige i spurve- og svalereder. Larvestadiet varer 10-11 måneder. Larverne gnaver små runde huller i de angrebne ting og de efterlader ikke spind og ekskrementer.

Brun pelsklanner

VK 3-4 mm oval bille med lysebrune dækvinger og næsten sort forkrop. De lever kun inden døre og er meget almindelige her. Larverne er op til 8 mm aflange, gyldenbrune dyr med en tot lange hår i enden. De kan minde lidt om sølvkræ i deres facon. Larvestadiet varer 3 måneder ved 24 °C, hvor de trives bedst. Larverne kan leve i gulvsprækker af krummer, uldfibre, døde insekter mm. Det er sjældent, de laver alvorlige tekstilskader hos private.

2. Smådyr, som suger blod

Dyr, som suger blod, vil ofte blive opfattet som et problem. Mange mennesker får irriterende kløe og udslet og mange føler også ubehag ved tanken om små dyr, der sætter sig eller kravler på huden og borer munddelene ind. Det kan være et problem i sig selv, at nogle (det gælder især væggelus) kræver en del ressourcer at slippe af med igen.

Det kan være et detektivarbejde at finde ud af, hvad det er for et dyr. Dyrene er specialister i at suge blod uden at blive opdaget, de er små, lever ofte skjult og kommer måske kun frem om natten. Desuden reagerer vi meget forskelligt på deres bid/stik.

Væggelus

Voksnet dyr samt spor i form af sorte ekskrementer på panel og ledning

VL En 1-6 mm lang tæge med oval, fladtrykt krop. Kan svulme op til 1 cm efter et blodmåltid. Væggelus kan kun leve inden døre. De har 5 nymfestadier. Både nymfer og voksne suger blod. Udviklingen tager 1 måned eller længere. De kan ikke flyve, men kan kravle hurtigt. De spredes med bagage, brugte møbler/senge, via rørgennemføringer mm. De lever ikke på kroppen, men bor i sprækker i sengen, bag paneler osv. Her anbringer hunnerne 1-5 æg i døgnet. De suger blod om natten. De stikker kun på bar hud. Væggelus kan identificeres på de spor de efterlader på deres tilholdssteder: æg, ekskrementer og tomme huder.

Fuglemider

Meget små 8-benede dyr på højst 1 mm. Helt røde når de har suget blod, ellers hvide, grå og sorte. De kan leve ved reder af duer, spurve og andre fugle i ejendommen. Miderne sidder i sprækker og kommer frem efter blod om natten. Hvis rederne bliver forladt /duerne lukkes ude, kan miderne søge ind og sprede sig i beboelsen. De bider og det giver kløende udslet.

Kattelopper

Et 1,5-3 mm, brunsort sammentrykt dyr med stærkt hudskelet og kraftige springben. Lever af blod på hunde og katte. Æg, larver og kokoner (pupper) findes i hundens/kattens omgivelser. Udvikling fra æg til voksen tager tre uger. Lopperne kan overleve ½ år som kokon i en tom lejlighed. De kommer frem når der flytter nogen ind. Kattelopper suger blod på mennesker når kat/hund mangler men kan ikke formere sig. Lopper bider under stramtsiddende tøj. Ofte sidder der flere stik på en række.

Fuglelopper

Fuglelopper ved indgangshul til redekasse

Ligner kattelopper, men kommer fra fuglereder. De voksne fuglelopper overvintrer inde i deres kokon i fuglerederne. De kommer frem når det bliver forår – der kan være flere hundrede i en enkelt rede. I forårs månederne kan både mennesker og kat/hund let få fuglelopper på sig udenfor og bære dem med ind. Lopperne kan også komme ind ad ventilationskanaler og andre adgangsveje tæt på reder. De bider som kattelopper. De kan ikke formere sig inde, men dør efter et par uger.

Stikmyg

Der er mange arter af stikmyg. De er udendørs dyr, som har deres larve- og puppestadie i stillestående vand. De voksne hunnemyg suger blod. De kan let komme ind af åbne vinduer i sommernætter. Man kan få myggestik om vinteren af "stor husmyg", som overvintrer inde. Stor husmyg kan blandt andet udvikle sig i tilstoppede tagrender, pytter og havebassiner. Myggestik kan ligne bid fra væggelus, så vær opmærksom på, om de blodsugende dyr måske "bare" kan være stikmyg.

3. Smådyr, som laver et bo i ejendommen (hvepse, bier og myrer)

Dyr, som bygger deres bo i ejendommen, skal man altid tage alvorligt og undersøge omhyggeligt. Det behøver ikke at være noget, der udvikler sig til alvorlig skade eller fare, men det er klogt at være opmærksom på muligheden. Et hvepsebo, der etableres tæt ved en børneinstitution, er et godt eksempel på en uacceptabel risiko, som man må tage hånd om. Flere arter af myrer, kan bygge deres bo i huse. Myreboet kan skabe fugtige forhold, som fremmer råd, ødelægger isoleringen eller direkte angriber træværket. Flere arter af bier, kan slå sig ned i tilfældige hulheder og revner. De er generelt helt uskadelige. En enkelt art, murbi, kan medvirke til, at svage fuger i murværk bliver svækket yderligere.

Gedehams/hveps

Flere arter. Har alle en stor gul- og sortstribet bagkrop, hvepsetalje og følehorn med et blødt buk. Boet er 1-årigt. Det bliver anlagt af en ny dronning om foråret – i bygninger, i hule træer, i huller i jorden mm. Boet kan komme op på mange tusinde dyr hen over sommeren. Hvis de følger sig generet, kan de være meget aggressive og stikke. Når arbejderne hen på sommeren "får fri" for pasning af larver, sætter hvepseplagen ind. Nedfaldsfrugt og andre søde sager kan lokke mange gedehamse til.

Murbi

Ligner en lille honningbi med grågule tværbånd på bagkroppen. Hører til de enlige bier, som ikke bygger et egentligt bo. Men de kan godt lide at bo side om side i kolonier, som gode naboer. Murbien graver gange til sit yngel i forvitret eller dårlig mørtel i fuger. Her laver den små kamre/celler, som hver indeholder et æg og en "madpakke". Her udvikler larven sig til en voksen bi. Der kan være op til 8 celler i hver gang. Skaden er i sig selv ikke særlig stor, men kan være et angrebepunkt for fugt og frostsprængninger.

Sort havemyre

En sortbrun ensfarvet myre på 3-5 mm. Vingede dronninger (flyvemyrer) er 8-10 mm. Myreboet med sin dronning kan blive mange år. Det kan komme op på 10.000 individer. Den mest almindelige myre i og omkring huse. Myrerne laver bl.a. boer under fliser ude og i hulmure og under gulve inden døre. De lever især af de søde bladlus-ekskremitter, som ofte kaldes "honningdug". Går efter søde sager inden døre – især tidligt på foråret. Myrerne er uønskede inden døre. Boet kan lave mindre fugtskader på træværk.

Orangemyre

Ligner en sort havemyre, men er skinnende sort og dufter af appelsin, når man maser den. 4-6 mm lang. Har normalt sit bo i hule træstubbe o. lign. ude men kan lave det inde under gulve og i vægge. Boet skaber fugtige forhold, som kan ødelægge træværket. Boet ligner en sort, stiv vaskesvamp.

Faraomyre

VL En meget lille myre på ca. 2 mm. Kan kun leve inden døre i Danmark. Den skal have fugtige, varme omgivelser på 27-30 °C. Dens udvikling går i stå ved temperatur under 18 °C. Boet kan sprede sig i ejendommen, som mange små boer, ved en slags knopskydning. Det kan i alt komme op på ½ million myrer med mange dronninger. Faraomyrer er altædende og spiser sukker, kød, ådsler, affald mm. De kan komme ind alle vegne. Myrerne kan spredes til en ejendom med en flyttet genstand, som indeholder et lille bo. Faraomyrer er kun fremme om natten.

4. Smådyr i madvarer – mest et problem hos den enkelte beboer/lejer

En række insekter og smådyr lægger æg og udvikler sig i forskellige typer madvarer. Det kan være i en pose mandler, mel, ris, tørrede dadler og flere andre madvarer. Beboeren kan have fået dyrene med hjem i en indkøbt, angrebet vare, eller dyrene har været der længe og har haft god tid til at brede sig til andre varer og til at formere sig bagest i et køkkenskab eller nederst i en skuffe. De kommer pludselig kravlende eller flyvende frem som larver, der skal forpuppe sig eller som voksne dyr. Dyr som melmider kræver fugtige forhold for at udvikle sig i en madvare. Nogle af de meget almindelige arter er vist her. Der er flere andre, som ligner.

Tofarvet frømol

VL Et "2-farvet" møl på 6-10 mm, som er tydeligt lysere på den forreste halvdel af vingerne. Larverne er hvidlige, svagt rosa eller grønlig med et brunt hoved. Æggene bliver lagt direkte på fødevaren eller på emballagen. Ved en temperatur på 25 °C kan møllet udvikle sig fra æg til voksen på ca. 35 dage. Larverne angriber især nødder, mandler, tørret frugt og chokolade. Når de skal forpuppe sig, søger larverne ud af madvaren og kravler i mange tilfælde op ad væggene efter passende sprækker.

Brødbille

VL 2-4 mm. En lille rødbrun borebille, med hovedet gemt under et hætteformet forbryst. Den hvide, krumme larve udvikler sig inde i tørre madvarer, som kiks og pasta. Når billen er voksen forlader den madvaren gennem et lille cirkelrundt hul. Udviklingen tager 2-3 måneder ved 22 °C. Den kan ikke udvikle sig under 17 °C. Brødbillen flyver gerne og den søger hen mod lyset i vinduerne, som ofte er det første sted, man opdager billerne. De runde huller i madvarerne er et andet tydeligt spor.

Rismelbille

VL En 3-4 mm aflang rødbrun bille, som hurtigt kan formere sig til mange dyr. Larverne er gulligbrune, ormeagtige med små ben og mørkt hoved. En hun kan lægge 500 æg eller mere, og billerne kan have 3-5 generationer på et år. De trives kun under varme forhold. Under 18 °C udvikler de sig ikke. De angriber mel- og grynvarer og kan også gå i chokolade, bønner, tørret frugt mm.

Melmide

Meget små dyr på højest ½ mm. Miderne er hvide med røde eller gule ben. Når der er mange, kan de ligne rødgulligt, "levende støv". Melmider kan udvikle sig helt ned til 4 °C. Men de kræver høj fugtighed. Under 62 % relativ luftfugtighed stopper deres udvikling. Når forholdene er bedst, kan de forøge deres antal med 2500 gange på én måned. Fødevarer, som er angrebet af mider er usunde at spise og skal kasseres.

Mange melmider kan ligne "levende støv"

Bananfluer

VL Flere arter, både inde og ude. De er 3-4 mm små gulbrune eller grålige fluer, med en svævende måde at flyve på. Larverne er hvidgule maddiker. Pupperne ligner små brune græsfrø og er limet helt fast på underlaget, f.eks. i låget på en kompostbøtte. De yngler i stødt frugt, sjatter i ølflasker, kompost og lignende. De kan udvikle sig fra æg til voksen på 1½ uge og hurtigt blive rigtig mange.

5. Smådyr i madvarer – et problem i ejendommen

Nogle af de dyr, som går i madvarer, er altædende og bevæger sig gerne langt omkring for at finde mad. De holder til og formerer sig i revner og sprækker og opsøger kun madvarer og anden føde, når de er sultne. Den enkelte beboer/bruger kan vanskeligt sikre sig imod disse dyr, hvis de har gode levevilkår i ejendommen eller bliver tiltrukket af specielle forhold. De kan være svære eller umulige at bekæmpe uden en fælles indsats. Nogle lejligheder, loftsrum osv. kan være specielt udsat for problemer, pga. deres placering i ejendommen, f.eks. nær duereder, over en restauration eller tæt på skralderum.

Tysk kakerlak

VL Dyrene har meget lange følehorn, kraftige, tornede ben og to halevedhæng. De voksne er gulbrune 10-13 mm aflange dyr med 2 mørke striber på brystskjoldet. Hunnerne bærer en ægkapsel. Nymferne har en lidt bredere facon. Kakerlakkerne er varmekrævende og ynder 25-33 °C. En hun kan få 120 -150 unger. De bliver voksne på 2 måneder.

Om dagen gemmer dyrene sig i revner og sprækker, i vægge, bag paneler, i maskiner, køleskabe, fryser, afløb og kloaksystemer. Specielt nymfer, spreder sig meget let til andre dele af bygningen. Kakerlakker kan overføre smittekim og forurener fødevarer med ildelugtende ekskrementer.

Har der boet kakerlakker i en sprække i længere tid, kan man se en tydelig brun misfarvning, hvor de går ind og ud. Kakerlakker kommer oftest ind i bygninger med emballage/fødevarer.

Flæskeklanner

7-9 mm. Sortbrun bille med bredt, lyst, plettet bælte over ryggen. Larverne har lange, strittende hår på alle led og bliver op til 16 mm lange. Er meget almindelig og nogle få dyr betyder ikke noget. Lever af tørre ådsler, madrester, dyremad mv. Kan spredes til ejendommen fra fuglereder (især duereder). Kan blive et stort problem og opformeres og spredes fra uhumske lejligheder.

Husklanner

VL 7-9 mm. Ensfarvet sortbrun bille med gyldne hår på undersiden. Den er nært beslægtet med flæskeklanneren. Larverne ligner larverne af flæskeklanneren. Den kan optræde de samme steder og kan ligesom denne blive et stort problem og opformeres og spredes fra uhumske lejligheder.

Melbille

1,5 cm aflang mørkebrun til sort bille. Larverne (melorme) er gulbrune, med et blankt, ret hårdt hudskelet og kan blive op til 2,5 cm. Larverne kan angribe gryn- og mel-produkter. De lever især i spurvereder. Larverne er 6-12 måneder om at udvikle sig til voksne biller og bliver derfor sjældent et større problem i madvarer. Voksne biller kan komme flyvende ind af vinduer og både larver og voksne kan kravle langt omkring og i nogle tilfælde komme talrigt ind fra reder.

Spyfluer

Store robuste, ofte metalskinnende, fluer, som lever udenfor. De opsøger og lægger æg (spy) i ådsler, kød, madaffald mm. De bliver om sommeren tiltrukket af lugten af skraldespande med gammelt køkkenaffald og kødaffald fra flere kilometers afstand. Spyfluer, som bliver tiltrukket til ejendommen, kommer let ind af vinduerne. Her kan de hurtigt ødelægge madvarer med spy og skadelige mikroorganismer.

6. Smådyr, som æder træværk

Træ er et meget næringsfattigt og ufordøjeligt materiale. Alligevel er nogle insekter i stand til at udnytte det som føde. I Danmark er det forskellige arter af biller, som er de vigtigste. Det er larverne, som æder af træet. De gnaver sig frem inde i træet, så der bliver hule gange, og de efterlader det fordøjede træ som "boremel" bag sig i gangene. Når larverne er udviklet færdigt, kommer de voksne biller ud af træet gennem "flyvehuller", de selv har gnavet. Udseendet af gange, boremel og flyvehuller er afhængige af, hvilken art det er. Larverne lever kun inde i træ og kravler aldrig omkring uden på træværk.

Almindelig borebille

Voksne biller, samt boremel drysset ud af stolpe

Rådborebille

En 3-5 mm brun bille, som kan forveksles med en brødbille. Larver er 2-8 år om at udvikle sig til voksne biller. Det går hurtigst ved 22-23 °C og et fugtindhold i træet på 30 %. Ingen udvikling ved fugtindhold under 11 %. Flyvehuller er runde med en diameter på 1-2 mm. Angriber både nåletræ og løvtræ. Angreb udvikler sig langsomt. Der kan komme kraftige angreb i kældre, udhuse og andre fugtige rum. I almindelig beboelse, kan fodpaneler og andet træværk ved kolde ydervægge blive angrebet.

5-6 mm matsort bille med 2 gullige hårpletter på forbrystets bagkant. Larver er 2-3 år om deres udvikling til voksne biller. Rådborebille går kun i rådangrebet nåletræ – aldrig i sundt træ. Flyvehuller er runde med en diameter på 2-2,5 mm. I en ejendom kan de gå i fodremme og tagtømmer, der har været udsat for fugtindsivning. Bjælker og brædder i dårligt ventilerede kældre er også udsatte.

Violbuk

En 8-16 mm violblå træbuk med lange antenner. Violbuk er meget almindelig. Larverne er 1-2 år om deres udvikling og lever i laget mellem bark og ved. De lever kun i barkklædt nåletræ. Spor efter violbuk bliver nogen gange forvekslet med spor efter husbuk. Flyvehullerne er ovale som husbukkens og 6 mm lange, men ikke flossede i kanterne.

Husbuk

VL En 8-20 mm sortbrun træbuk med lange antenner. Den er ulden på ryggen med 2 bare knuder. Larverne er 4-10 år om deres udvikling. De angriber kun nåletræ og gnaver lige under overfladen. De angriber tørt træ, hvilket gør dem til et alvorligt træskadedyr. Angrebet kan udvikle sig ret hurtigt. Det er især tagkonstruktioner under mørk tagbelægning (skaber varme) som er udsat. Bygningstømmer over 60-70 år bliver sjældent angrebet. Flyvehullerne er ovale, 6-10 mm lange og flossede i kanterne.

7. Smådyr, som trives ved fugtige forhold (kælder, ydervæg og afløb)

Nogle insekter og smådyr kræver fugtige forhold. De kan optræde i kældre, ved klamme ydervægge hvor kuldebroer skaber kondens, i nye huse, hvor murværk og træ ikke er tørt eller på steder, hvor der kan vise sig at være et specielt fugtproblem. En del af disse dyr lever af mug og skimmelsvampe, som vokser på overfladerne på disse steder. Andre er dyr, som ikke tåler udtørring.

Støvlus

Flere arter af 1-2 mm små insekter med eller uden vinger. De er lidt gennemsigtige, grålige eller brune. De kan bevæge sig livligt omkring på overfladerne i en lidt hoppende gang. Lever af mug og skimmelsvampe på fugtige overflader i køkkener, i mel og gryn i fugtige skabe, kældre, ydervægge mm. Kan også findes i fuglereder. De har en udviklingstid på en måned og kan hurtigt blive mange.

Bænkebidere

Et lille 1½ cm ovalt krebsdyr, der kan leve på land. Nogle kan rulle sig sammen, som en lille kugle. De ånder med gæller, som skal holdes fugtige og kan ikke tåle at opholde sig på tørre steder. De lever især af henfaldende plantedelev. Hvis der er mange bænkebidere inden døre, er det som regel et tegn på, at der er for fugtigt.

Sommerfuglemyg

En lille 2-3 mm grålig myg, med store, hårede vinger. Den ligner et lille bitte gråbrunt møl. Den kan ikke stikke. Den bevæger sig hoppende omkring på vægge og gulv i badeværelser og lignende steder. Den lægger æg, og larverne kan udvikle sig, i konstant fugtig slambelægning i vandlåse. Udviklingstiden er 1-3 uger fra æg til voksen.

Sølvkræ

VL Et sølvfarvet vingeløst insekt med lange følehorn og tre haletråde. Ungerne ligner de voksne. Sølvkræ kan blive 5 år gamle, og formerer sig meget langsomt. De lever af skimmel og mug på fugtige overflader. Kan gnave overfladisk i klamt papir og stof. Mange sølvkræ er tegn på for høj luftfugtighed. De kan også leve i fuglereder.

8. Tilfældige gæster, vintergæster og andet småkravl

Der er mange andre insekter og andre smådyr, som kan forekomme i ejendomme. Nogle er der, fordi de godt kan lide forholdene, kan finde gode gemmesteder, eller er der tilfældigt. Det er f.eks. forskellige arter af edderkopper, mejere og ørentvister.

Andre forvilder sig ind, måske tiltrukket af lys eller på jagt efter et bytte, som det kan ske for løbebiller. Nogle finder ejendomme vældig egnet som vinterkvarterer og indfinder sig i store skarer, for at slå sig ned i skunke og på kølige lofter, som græsfluer og klyngefluer kan finde på.

Der er mange muligheder for smådyr, som det ikke har været muligt at vise her i kompendiet. Hvis man har brug for at finde ud af, hvad det kan være for et dyr, kan man tit komme langt med at bladere lidt rundt i en illustreret håndbog eller lede på nettet.

Pattedyr

Rotter og mus er de altdominerende blandt pattedyrene som skadedyr i boliger. I boliger kan husmår og flagermus også optræde og give en del gener, som man i mange tilfælde kan leve med og i andre tilfælde kan være nødsaget til at gøre noget ved. Muldvarp og mosegris tages med, fordi de optræder i de grønne områder.

Rotter og mus – gnavere

Rotter og mus er meget nært beslægtede. Derfor kalder man dem som gruppe for gnavere.

Brun rotte

	Den brune rotte er oftest brunlig på oversiden og lys grålig på undersiden, men de kan variere fra meget mørke til helt lysebrunlig-gullig i pelsfarven. Hoved og krop har en længde på 21-29 cm og halen er tofarvet og en smule kortere end hoved og krop tilsammen. Vægten kan variere en del, men i de fleste egne af landet har de voksne kønsmodne hanner en gennemsnitsvægt på 250 g, mens hunner ligger på omkring 200 g. Vildtlevende individer på 400 g eller mere forekommer af og til og rekorden i Danmark ligger tæt ved 600 g. Den brune rotte er kendt for at være knyttet til mennesker, men den findes også på friland. Med undtagelse af enkelte øer findes den brune rotte over hele landet.
--	--

Foto Jens Lodal

Den brune rotte formerer sig som mange andre gnavere med flere kuld årligt. I milde vintre kan den yngle stort set hele året. I gennemsnit får en hun 3-5 kuld om året, og hvert kuld varierer normalt fra 4 til 12 unger, undtagelsesvis dog op til 15. Rotter er kønsmodne, når de har nået en vægt på omkring 150 gram, normalt når de er ca. 3 måneder gamle.

Den brune rotte er meget tilpasningsdygtig og er det eneste pattedyr, der har formået at tilpasse sig et liv i kloakkerne. Den klatrer, graver og svømmer godt og gerne.

Skadedyr i ejendomme, arter og skade - ejendomsservice

Husrotte

Husrotten ligner meget den brune rotte, men den er lidt mindre og lidt slankere i bygning og halen er ensfarvet og længere end hoved og krop tilsammen. Længden af hoved og krop er 16 til 23 cm og vægten 150-250 g. Farven kan være helt som den brune rotte med gråbrun overside og gullig-grålig underside, men ellers er det typisk for husrotten, at farven varierer meget. Selv i samme kuld kan man finde individer fra helt lyst grålig til sortgrå, undersiden er lysere end oversiden.

Foto Jens Lodal

Husrotten er sjælden og findes kun et par steder i Danmark. Forekomsten er meget spredt og knyttet til havneområder eller andre områder, hvor der modtages råvarer til levnedsmidler eller foder fra varmere verdensdele. I de seneste mange år er den ikke fundet i eller i nærheden af beboelse.

Husrotten kan kun formere sig indendørs og under varme forhold. Husrotten kan under gunstige forhold få flere kuld unger i løbet af året ligesom den brune rotte, og kuldstørrelsen er typisk på 2-9 unger.

Husrotten er meget adræt og en fremragende klatrer. Den kan uden besvær bevæge sig på trosser til og fra skibe, hvilket bl.a. er baggrund for dens forekomst i havneområder. Husrotten er ikke tilbøjelig til at svømme eller grave, så på disse punkter adskiller den sig fra den brune rotte.

Husmus

Husmusen findes i Danmark i to former: en nogenlunde ensfarvet mørkegrå form, der er udbredt i Sydjylland op til en linje fra Fredericia til Ringkøbing - og en anden form, som er grå på hoved og ryg med en noget lysere underside, og som findes i den øvrige del af Danmark.

Hoved og krop måler tilsammen 8-9 cm, mens halen er lidt kortere.

Foto Jens Lodal

Husmusen findes stort set over hele landet. I sommerhalvåret holder mange husmus til i haver, parker og på markerne, dog uden at fjerne sig for meget fra bebyggede områder. Fra midten af august begynder disse husmus at søge ind i husene, og den største invasion sker gerne i midten af september; kun ganske enkelte husmus forsøger at overvinde udendørs. Husmus inde i bygninger kan formere sig hele året rundt med 4-8 unger i hvert af op til 5-6 kuld i løbet af et år.

Halsbåndmus

Halsbåndmusen er lidt større end husmusen, idet hoved og krop tilsammen måler 10-12 cm og halen er noget længere end resten af dyret. Oversiden er gyldenbrun til mørkebrun, mens undersiden er kridhvid bortset fra et brunt bånd (halsbånd) lige foran og mellem forbenene.

Foto Jens Lodal

Halsbåndmusen findes over det meste af landet, men den er dog forholdsvis sjælden i Vestjylland og på en række mindre og større øer. Den er mest knyttet til skove og parklignende landskaber med spredte træer og buske. Halsbåndmusen opholder sig oftest i det fri hele året. Når den kommer ind i bygninger, sker det oftest senere end med husmusen. Når det igen bliver forår, vil den igen søge ud i det fri. Halsbåndmusen yngler normalt ikke inde i bygninger, men der findes dog ganske få eksempler på, at det kan ske.

Andre mus

Rødmus. Foto Evan James hymo

Rødmus kan holde til i og omkring brændestabler, som giver en god beskyttelse, og kan derfor komme tæt på beboelser. Rødmusen er dog en yderst sjælden gæst indendørs, og den trives ikke i et normalt indendørs miljø.

Værd at vide om rotter og mus – hvad kan de?

Den brune rotte og husmus

Kan etablere sig når basale behov tilfredsstilles:

- rede- og skjulesteder (til afkom og til at sove og hvile i) er tilgængelige
- adgang til føde og vand

Lever gerne tæt på os mennesker

Er meget tilpasningsdygtige

Kan indrette deres døgnrytme efter aktiviteterne i omgivelserne

Er næsten altædende

Får mange unger ("et par rotter bliver til 1000")

Den brune rotte kan leve i kloakker

Skadedyr i ejendomme, arter og skade - ejendomsservice

De skarpe tænder

Fortænder er to par kraftige mejselformede fortænder med en hårdhed på 5,5 på Mohrs skala. Dette tal angiver, hvor hårde materialer rotter og mus kan gnave i, da de kan gnave i alt med mindre hårdhed, og det er materialer som:

- Kalksten
- Mursten
- Aluminium
- Zink
- Plast

Mellem fortænder og kindtænder er der et mellemrum, der kan afspærres af læberne, så uspiselige emner, f.eks. spåner, ikke kommer ind i munden.

Adfærd hos mus og rotter

- Mus og rotter er dygtige gravere
- Alle mus og rotter kan klatre på ru mure, grene og anden vegetation, fremspring på bygninger som kabler og rør og andet som f.eks. nedløbsrør giver gode muligheder for at komme rundt på bygninger
- Rotter kan passere huller og sprækker på 20-25 mm
- Den mindste mus, der kan klare sig selv, kan passere sprækker ned til 7 mm
- Alle arter kan svømme; den brune rotte svømmer gerne i kloakker
- Mus og rotter kan orientere sig i mørke ved hjælp af føle- og lugtesans

Hvor og hvor langt bevæger rotter og mus sig?

- Benytter ofte faste stier (veksler) mellem redeplads og ædested
- Bevæger sig helst langs lodrette genstande - giver beskyttelse
- Rotter kan gå flere hundrede meter efter føde
- Oprydninger, brand og saneringer kan forårsage massevandring af rotter
- Mus bevæger sig sjældent uden for et ret begrænset område

Hvornår er rotter og mus aktive?

- Mus og rotter er normalt nat- og skumringsaktive
- De kan indrette deres aktivitetsrytme efter omstændighederne
- De foretrækker at søge føde, når der er mest ro og fred i omgivelserne

Væskebehov

- Brun rotte har et stort behov for vand
- Husmus kan klare sig i en vis tid uden direkte adgang til vand

Hvorfor er rotter og mus skadedyr?

- Brun rotte og husmus æder gerne mad og foder beregnet til mennesker og dyr og de ødelægger tit meget mere end nødvendigt
- Gnaver i installationer (el, data, VVS) og ødelægger isolering
- Tilsviner med ekskrementer og urin og særlige kirtelsekreter
- Kan overføre sygdomme til mennesker og dyr (*Salmonella*, *Campylobacter* m.fl.)

Hvordan konstaterer man forekomst af mus eller rotter?

Først og fremmest kan man se dyrene, og i så fald kan man relativt nemt skelne de enkelte arter fra hinanden.

Lyde fra dyrene er ofte pibende og skrigende, og desuden kan man høre kradse- og gnavelyde samt lyden af deres gang over gulve m.m.

Direkte efterladenskaber i form af ekskrementer findes ofte, i andre tilfælde kan man se spor af deres sekreter, som afsættes som ledespor for dyret selv og for artsfæller. Disse sekreter stammer fra forskellige kirtler og de ses ofte, hvor dyrene opholder sig gennem længere tid og fremtræder som brune belægninger. Urin kan være svær at konstatere, men med ultraviolet lys kan urinspor under visse omstændigheder lyse op.

Rotter og mus klatrer godt. Ru mure og trævægge er således ingen hindring. Bevoksning op ad mure kan de også med lethed benytte sig af for at skaffe sig adgang til en bygning. Da dyrene kan passere gennem ret små huller og sprækker, skal man ofte søge efter spor af mus og rotter også på steder, der ikke i første omgang synes som de mest sandsynlige.

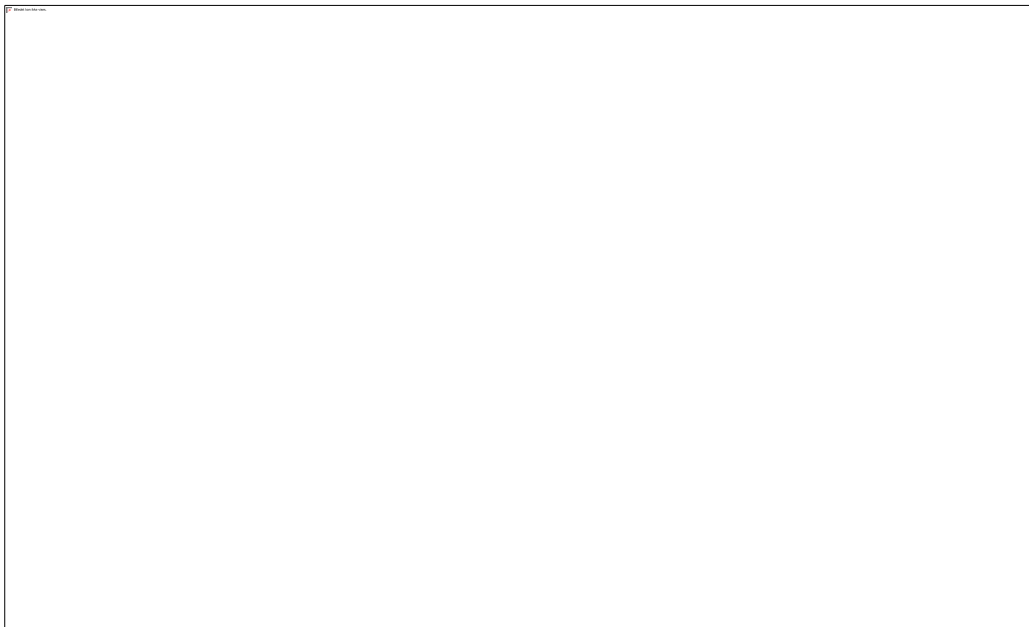
For den brune rottes vedkommende skal man være opmærksom på, at det er det eneste pattedyr, der har formået at tilpasse sig et liv i kloaksystemer. Ofte kommer rotter op fra kloakken via beskadigede elementer som defekte afløbsriste eller via defekte kloakrør. Fra defekte rør kan de grave sig gennem den omliggende jord for at komme til jordoverfladen.

Spor af rotter og mus

Gnavmærker

Ved gnav i materialer ses i mange tilfælde gnavmærker af fortænderne, der viser, at der er tale om mus eller rotter. Med deres spidse fortænder sætter de to parallelle spor i overflader, hvor de har gnavet. Bredden af dette spor efter overmundens fortænder er for den brune rotte 2,5-3,0 mm, mens musenes er omkring det halve af rottens bredde.

Ekskrementer

Ekskrementer af gnavere, fra venstre halsbåndmus, husmus, og brun rotte (Foto Jens Lodal).

Fodspor

Forfoden giver et kort og kompakt spor med aftryk af 4 tæer, mens bagfodens spor er aflangt med 5 tæer. Den brune rottes bagfodsspor er 30-45 mm langt, mens husmusens er 12-14 mm og derimellem ligger halsbåndmusen på 22-24 mm.

Skader

Rotter og mus kan gnave i stort set alt muligt i deres søgen efter noget spiseligt. Alt hvad der er blødere end den hårde emalje på fortænderne, kan de gnave igennem eller sætte gnavmærker i. Mad og fødevarer i bred forstand kan de æde og forurene med urin og ekskrementer. Stort set alle former for isoleringsmaterialer kan de anvende som redemateriale. Alle former for kabler er tilstrækkeligt bløde til at de kan beskadige dem ved gnav eller direkte gnave dem over. Ved gnav i stærkstrømskabler kan de forårsage brand.

Andre pattedyr

Husmår

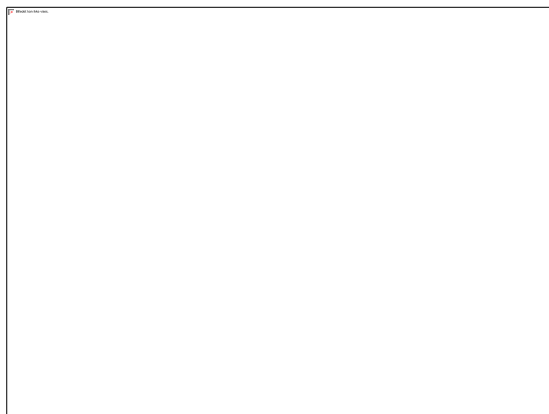

Foto Franco Atirador

Husmåren er et rovdyr, og den er omkring 70 cm lang i alt, og heraf udgør halen ca. 25 cm. Vægten varierer mellem 1,3 og 2,3 kg, og hannerne er de største og vejer gerne 25-30% mere end hunnerne.

Husmåren er det eneste rovdyr, der søger ind i og slår sig ned i bygninger med rede og unger. Det kan være i udhuse eller i loftsrum på lav bebyggelse som parcel- og rækkehuse, landejendomme og lignende. Ude i naturen bor husmåren i rovfugle- eller kragereder. Husmåren forekommer over hele landet med undtagelse af visse øer som Fanø, Læsø, Anholt og Bornholm.

Husmåren et naturligt forekommende dyr i Danmark og hører til den normale fauna. Derfor bør husmåren kun fordrives og berøves sit levested, såfremt generne er så store, at man umuligt kan affinde sig med dem.

Hvordan opdages husmår?

Husmåren er udpræget nataktiv. Det første, man bemærker, vil næsten altid være larmen, når husmåren tumler rundt på loftet. Man hører aldrig gnavelyde fra måren, da den ikke gnaver i træværk eller andet, som mus og rotter kan gøre.

Ekskrementer

Husmårens stærkt lugtende ekskrementer afslører dens tilstedeværelse i nabolaget. Ekskrementerne er oftest snoede og trukket ud i en spids, og de er normalt 8-10 cm lange og 1-2 cm tykke. Indholdet af hår, fjer og knoglerester er typisk for et rovdyr, og husmåren lægger ofte store mængder af ekskrementer på særlige latrinpladser.

Fodspor

Husmårens fodspor er aflangt og næsten altid med tydelige kløer.

Skader

Husmåren er mest til gene ved den støj, den laver, og ved lugten af ekskrementerne og resterne af de hjembragte byttedyr. Derudover kan den ødelægge isolering og ikke mindst stråtage.

Flagermus

Flere arter af flagermus kan forekomme i bygninger, hvor de dels yngler om sommeren og dels opholder sig gennem hele deres vintersøvn. Flagermus gnaver ikke i isoleringsmaterialer eller andre bygningsdele, som rotter og mus gør. Flagermusene optræder ikke som egentlige skadedyr, og de er da også fredede. Flagermus er en del af den naturlige danske fauna. Når flagermus har valgt at bo et bestemt sted, er det på grund af særlig kombination af gode fødemuligheder og gode forhold som dagopholdssted. Det er de færreste huse, der byder på den rette kombination af disse faktorer. Sådanne steder er der ikke mange af, så i almindelighed må det anbefales at acceptere deres tilstedeværelse og glæde sig over at have naturen så tæt på.

Ekskrementer

Som med en række andre dyr, er ekskrementerne tydelige tegn på deres tilstedeværelse. Ekskrementerne findes, hvor flagermusene opholder sig og bor og i disse steders nærmeste omgivelser. De kan ligne museekskrementer i form og størrelse, men de indeholder tydelige rester af insekter, typisk dele af ben eller dækvinger. Ekskrementerne er ofte mørkegrå eller sorte, og deres overflade kan på grund af indholdet af de mange insektdele virke blank og skinnende. Det er vigtigt ved fund af ekskrementer at få fastslået, hvorvidt der er tale om flagermus eller mus.

Flagermus kan i sjældne tilfælde overføre rabies (hundegalskab), men det sker kun ved bid. Man skal derfor aldrig tage en flagermus op uden at bruge kraftige handsker.

Muldvarp og mosegris

Skud lavet af muldvarp (Foto Jens Lodal)

Skud lavet af mosegris (Foto Jens Lodal)

På de grønne arealer, som man vedligeholder omkring en bebyggelse, kan muldvarp og mosegris være uønskede dyr på grund af deres muldskud. Muldskuddene fra de to dyr kan være meget ens, men der er dog forskelle:

Muldvarpens skud er hue- eller hatformede (nærmest som bowlerhat), og der er ingen huller mellem skuddene ned til gangsystemerne.

Mosegrisens skud er ofte mere flade i formen, men det bedste kendetegn er huller med en diameter på 6-7 cm eller mere mellem skuddene undtagen i den koldeste del af året.

De to dyr kan faktisk overtage hinandens gangsystemer. Hvis en muldvarp overtager mosegrisens gangsystem, lukker den alle mosegrisens huller.

Muldvarpen gør ingen skade på planter, så det er kun på grund af dens skud, man evt. skal bekæmpe den.

Mosegrisen er en udpræget vegetar, og den kan modsat muldvarpen udøve direkte skade. Den æder gerne mange forskellige former for grøntsager, og den gnaver gerne i en lang række vækster - også gerne i rødder og bark på træer. Så der kan være gode grunde til at bekæmpe den.

Både muldvarp og mosegris hører til den naturlige danske fauna. Trods det at disse to dyr må bekæmpes hele året, bør man overveje, om de skader og den gene, der forvoldes, nødvendiggør en bekæmpelse, eller om man ikke i stedet for skulle acceptere deres tilstedeværelse og glæde sig over at have naturen så tæt på.

Fugle

I beboelsesejendomme er det blandt fuglene næsten udelukkende duer, der udgør en plage eller gene. I forbindelse med fødevarevirksomheder, både produktion, butikker og lagre, kan der i nogle tilfælde være problemer med enkelte andre fuglearter, som tiltrækkes af udstillede

Skadedyr i ejendomme, arter og skade - ejendomsservice

varer eller affald, som de pågældende fugle gerne æder. Da disse problemer ikke er almindeligt forekommende i beboelser, omtales de ikke nærmere her.

Duer

Når man taler om duer, skal man skelne mellem de naturligt forekommende og de forvildede.

Byduer. Foto Jens Lodal

Ringdue. Foto Jens Lodal

Tyrkerdue. Foto Haha.

Byduer

De duer, der bygger rede på vore bygninger eller på tørrelofter og lignende steder, er forvildede efterkommere af tamduer. Vi kalder dem byduer på grund af deres dominans i byerne. Som deres forfædre, de europæiske klippeduer, foretrækker de at bygge rede på afsatser højt til vejrs. Reden er meget simpel med nogle få grene holdt sammen af ekskrementer. De yngler det meste af året.

Naturligt forekommende duer

I de nærmeste omgivelser til boliger, i haver og parker, forekommer to andre arter. Det er ringduen (af jægere ofte kaldet skovdue) og tyrkerduen, som begge hører til den naturlige fauna. Disse to arter bygger normalt ikke reder direkte på bygninger. Der findes dog nogle få eksempler med ringduen, der har fundet et passende sted til en rede, f.eks. på en brandtrappe.

Gener og skader fra byduer

Mange holder af duer i bybilledet, men i større tal omkring boliger kan byduerne være til gene med deres ekskrementer, som sviner bygninger, bænke, cykelstativer og meget andet til. Med deres ekskrementer kan overføres smitte til andre dyr og mennesker. Derfor kan de ikke tolereres i forbindelse med fødevarer. Anbringes reden i ventilationsåbninger eller andre steder tæt på en bolig, kan mider og andet småkryb fra rederne invadere boligen.

Duer har et basalt behov for føde og vand, men de kan flyve langt omkring for at skaffe det fornødne.

Danske og latinske navne – Bilag

<u>Dansk navn</u>	<u>Latinsk navn*</u>
Smådyr, som ødelægger uld, skind, tæpper og andre tekstiler	
Klædemøl	<i>Tineola bisselliella</i>
Pelsmøl	<i>Tinea pellionella</i>
Tæppebiller	<i>Anthrenus</i> – flere arter
Brun pelsklanner	<i>Attagenus smirnovi</i>
Smådyr, som suger blod	
Væggelus	<i>Cimex lectularius</i>
Fuglemider	<i>Dermanyssus gallinae</i> og andre arter
Kattelopper	<i>Ctenocephalides felis</i>
Fuglelopper	<u><i>Ceratophyllus</i> – flere arter</u>
Stikmyg	<u><i>Aedes</i>, <i>Anopheles</i>, <i>Culiseta</i>, <i>Culex</i> – flere arter</u>
Smådyr, som laver bo i ejendommen (Hvæpse, bier og myrer)	
Gedehams/Hveps	<i>Paravespula vulgaris</i> og andre arter
Murbi	<i>Colletes daviesanus</i>
Sort havemyre	<i>Lasius niger</i>
Orangemyre	<i>Lasius fuliginosus</i>
Faraomyre	<i>Monomorium pharaonis</i>
Smådyr i madvarer – mest et problem hos den enkelte beboer	
Tofarvet frømol	<i>Plodia interpunctella</i>
Brødbille	<i>Stegobium paniceum</i>
Rismelbille	<i>Tribolium confusum</i>
Melmide	<i>Acarus siro</i>
Bananfluer	<i>Drosophila</i> – flere arter
<u>Smådyr i madvarer – et problem i ejendommen</u>	
Tysk kakerlak	<i>Blattella germanica</i>
Flæskeklanner	<i>Dermestes lardarius</i>
Husklanner	<i>Dermestes haemorrhoidalis</i>
Melbille	<i>Tenebrio molitor</i>
Spyfluer	<i>Calliphora</i> , <i>Lucilia</i> og flere slægter og arter
Smådyr, som æder træværk	
Almindelig borebille	<i>Anobium punctatum</i>
Rådborebille	<i>Hadrobregmus pertinax</i>
Violbuk	<i>Callidium violaceum</i>
Husbuk	<i>Hylotrupes bajulus</i>

Skadedyr i ejendomme, arter og skade - ejendomsservice

Dansk navn	Latinsk navn*
Smådyr, som trives ved fugtige forhold (kælder, ydervæg og afløb)	
Støvlus	<i>Copeognatha</i> , <i>Atropus</i> og flere slægter
Bænkebidere	<i>Armadillum vulgare</i> og andre arter
Sommerfuglemyg	<i>Psycoda alternata</i> og andre arter
Sølvkræ	<i>Lepisma saccharina</i>
Pattedyr	
Brun rotte	<i>Rattus norvegicus</i>
Husrotte	<i>Rattus rattus</i>
Husmus	<i>Mus musculus</i> / <i>Mus domesticus</i>
Halsbåndmus	<i>Apodemus flavicollis</i>
Rødmus	<i>Clethrionomys glareolu</i> / <i>Myodes glareolus</i>
Husmår	<u><i>Martes foina</i></u>
Flagermus	<i>Vespertilio murinus</i> , <i>Eptesicus serotinus</i> og andre slægter og arter
Muldvarp	<i>Talpa europaea</i>
Mosegris	<i>Arvicola terrestris</i> / <i>Arvicola amphibius</i>
Fugle	
Bydue	Variant af klippeduen <i>Columba livia</i>
Ringdue	<i>Columba palumbus</i>
Tyrkerdue	<i>Streptopelia decaocto</i>

* Hvis der kun er ét ord i det latinske navn i oversigten, er det slægtsnavnet, som er angivet (se nedenfor)

Alle dyr har et latinsk navn. Det latinske navn består af to dele.

For eksempel har orangemyre det latinske navn *Lasius fuliginosus* (latinske navne skrives altid i kursiv)

fuliginosus er artsnavnet

Lasius er slægtsnavnet (slægtsnavne begynder altid med stort bogstav)

En slægt kan rumme flere arter. Slægten *Lasius* rummer således også sort havemyre, *Lasius niger*, foruden nogle flere andre myrer.